

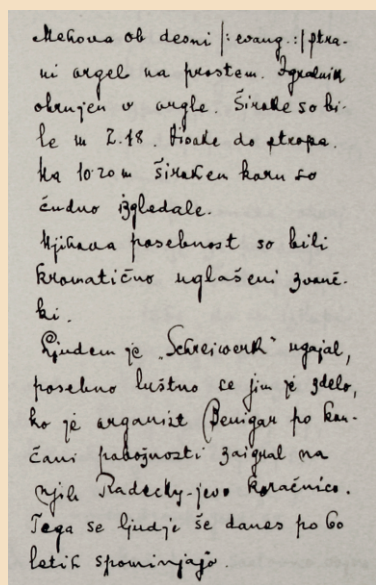
CERKVENE ORGLE V TOMAJU

Zgodovina orgel v Tomaju

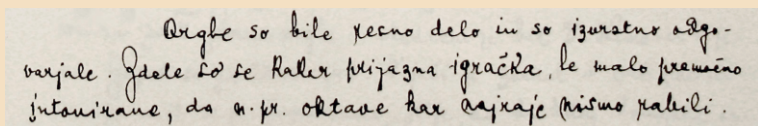
Cerkev sv. Petra in Pavla je bila dokončana in posvečena leta 1640 v času župnika Jakoba Križaja. V virih je organist v Tomaju prvič omenjen leta 1750. V tistem času je nove (verjetno druge) orgle kupil župnik Pavel Franc Klapše (1688–1772). Leta 1749 je v ta namen dal sezidati tudi nov kor s štirimi kamnitimi stebri in vmesnimi oboki iz opeke. V Križajevem urbarju je zapisal nabavo: »*organum novum cum novem registris*« (nove orgle z devetimi registri).

Leta 1859 v času župnika Antona Ukmarja so bile v Trstu za 1665 goldinarjev kupljene nove orgle, ki jih je

postavil mojster Giuseppe Tonoli. Imele naj bi 1 ma-
nual s 17 registri, njihova
posebnost pa so bili kro-
matično uglašeni zvončki.
V uporabi so bile do prve
svetovne vojne, ko so
moral na Dunaj za potre-
be vojne poslati 19
sprednjih piščali v skupni
teži 27 kg. S tem so
bile orgle zelo okrnjene.
Kasneje naj bi še zaradi
udara strele in zamakanja
začele propadati.

Leta 1929 so bile na pobudo župnika Albina Kjundra postavljene četrte orgle, izdelane v podjetju Zitzmann Jeschek iz Gorice. Dispozicijo zanje je naredil skladatelj dr. Franc Kimovec. Stale so 27.750 lir. Ob blagoslovu orgel je Kjuder v kroniki zapisal:

Pred postavitvijo novih orgel so želeli pridobiti na prostoru, zato so debel zid kora iz leta 1749 podrli in leta 1928 postavili ozko železobetonsko ograjo.

Vendar jih je čakalo presenečenje, kot je zapisal Albin Kjuder v župnijski kroniki:

»Imeli smo dobiti iz Gorice nove moderne orgle. Ko je mojster Zitzmann orgle pripeljal, smo obstali! Mož se je v merah pomotil... igralnik bi segal prav do novega zidu. Morali smo ugrizniti v kislo jabolko in čisto novi zid, ki ga je Mara Kraljeva originalno poslikala s pojočimi angelčki, na predi še enkrat prerezati. Grede smo morali okrepiti in podaljšati: nastala je na koru okrogla izpahnjenca, da se je moglo tam mimo na evang. stran kora.«

Leta 1939 so morali zaradi nagibanja zvonika cerkev začasno zapreti in orgle razstaviti. Ker je bil kor še vedno preozek, so po ureditvi novih temeljev zvonika najprej kor razširili v današnje dimenzije ter konec leta 1940 orgle spet sestavili. Delo ni bilo dobro opravljeno, zato sta mojster Franc Jenko iz Šentvida nad Ljubljano in dr. Kimovec leta 1947 pomanjkljivosti odpravila ter prvič priklopila tudi elektromotor. Do takrat so meh morali poganjati z nogo, zadnji je to delal Pepo Beničev.

Leta 1949 se je zrušil vrh zvonika in močno poškodoval tudi orgle. Kar je od orgel ostalo, so odpeljali v delavnico Franca Jenka. Kljub načrtom o povečanju in izboljšavi so se morali *»zadovoljiti z orglami kakor so bile prejšnje«*. Sedanje orgle so bile tako dokončane in postavljene leta 1955 za 700.000 din. V taki obliki stojijo še danes.

V tomajski oznanilni knjigi piše:

»Danes teden [1. julija 1956] ob 10h bo slovesen vhod v cerkev, blagoslov novih orgel, nato slovesna peta sv. maša s pridigo gospoda dekana iz Sežane msgr. Jožeta Glažarja, po sv. maši bo nekaj otrok iz Tomaja in okolice prejelo zakrament sv. birme. Pri obeh sv. mašah, ob 6 ½ in ob 10h bo med mašo ofer – darovanje za kritje dolga pri nabavi novih orgel. Ko si boste krasni umotvor od blizu ogledali, si boste predstavljali, kaj danes kaj takega stane ... samo lesa je v novih orglah za 175.000 din ... in material, delo neštetihih cevki in vseh 1200 piščalk in električni motor in prevoz in vse drugo ...«

Albin Kjuder in orglarska šola

Albin Kjuder (1893–1967), ki je v svoji kroniki tudi zbral

večino zapisov urejenih v tej knjižici, je bil tudi izvrsten organist. Pravijo, da so orgle na poseben način zazveneale, kadar je igral med sveto mašo, ki jo je daroval njegov kaplan. Do leta 1935 je tudi sam poučeval cerkveni zbor in negoval slovensko petje, zaradi česar je imel nemalo problemov z italijanskimi oblastmi.

Ko je leta 1934 v Skopem slišal, kot sam zapiše, *»tako revščino in ubogo petje«*, se je ponudil brezplačno učiti orgljanja. Prihajali so k njemu v Tomaj vsak petek. Izučil je veliko organistov, med njimi so bili tudi Zorka in Herman Kjuder iz Dutovelj, Ciril Gorup in Franc Rože iz Tomaja ter nato še Jože Gorup in Jože Petelin, ki je šolo dovršil v manj kot letu in nato že nastopil na koru.

Franc Rože in Herman Kjuder sta pokazala tudi zanimanje za osnovne pojme v harmoniji, ki se jo je Albin Kjuder izučil pri Ivanu Grbcu in kanoniku Francu Kimovcu. Tako smo dobili še skladatelja Hermana Kjudra, katerega pesmi še vedno prepevamo.

Obnova 2015

Po več kot pol stoletja so bile orgle že precej utrujene. Omet s stropa je zaradi zamakanja odpadal in grušč,

prah ter razne živalice so orgle poškodovale. Leta 2014 smo zato na pobudo Branka Trampuža začeli zbiranje sredstev za obnovo in v ta namen organizirali več dobrodelnih koncertov.

Župnik Gabrijel Vidrih je dobil mojstre in v letu 2015 so bile v večji meri iz prostovoljnih sredstev župljanov in s posojilom župnika orgle obnovljene. Mojstrska dela sta opravila g. Miha Cigale (na sliki) in g. Peter Pirc iz Ljubljane, ki sta bila poleg pri izdelavi orgel že leta 1955.

Ob obeležitvi 700. obletnice župnije Tomaj leta 2016 je škof Jurij Bizjak blagoslovil obnovljene orgle. Že pred tem je bil v cerkvi orgelski koncert v izvedbi znane slovenske organistke Angele Tomanič (1937–2018).

Škof Jurij Bizjak pri blagoslovu obnovljenih orgel.

Zgradba

Sedanje orgle so pnevmatske, saj se signal od igralnika do piščali prenaša z zrakom po svinčenih cevkah. Znotraj orgel je velik meh, ki so ga najprej poganjali z ного, nato pa so za dovod zraka dodali elektromotor.

1022 piščali je razdeljenih na 16 registrov. V sprednjem delu orgel so registri prvega manuala, v zadnjem delu so registri drugega manuala, na desni strani pa so največje piščali, ki so povezane s pedali.

Dispozicija

I. manual:

1. Burdon 8' (68 piščali)
2. Salicional 8' (68)
3. Gamba 8' (68)
4. Principal 8' (68)
5. Oktava 8' (68)
6. Mikstura (188)
7. Super oktava (56)

II. manual:

8. Picoło 2' (56)
9. Vox celeste 8' (68)
10. Flauta 8' (68)
11. Salicional 8' (68)
12. Kvinta 2 2/3' (56)
13. Prestant 4' (56)

Pedal:

14. Subbas 16' (27)
15. Koral 4' (27)
16. Oktavbas 8' (15 deli s Koral + 12)

Povezave:

Sub II-I, Man II-I,
Super II-I, Super II,
Super I, Pedal I, Pedal II

Ostalo:

Auto pedal proč,
P, MF, F, T,
Prosta kombinacija,
Crescendo pedal

Kdo so bili organisti?

Najprej so bili organisti duhovniki (kaplani), nato učitelji. V letih do izгона so bile tudi šolske sestre. V nadaljevanju so omenjeni samo organisti, nekateri so bili hkrati tudi pevovodje.

~1750	g. kaplan Florentinus Zierer
~1783	g. kaplan Štefan Šuc
1827-1830	učitelj Pavel Knobl
1843-1870	učitelj Jernej Starc
1878-1906	učitelj Anton Benigar
1907-	Lojze Bole
-1914	Miroslav Šonc
1915-1925	s. Hermana Koklič
1925-1928	s. Hermana Koklič in druge sestre
1928-1935	s. Cecilija Bernetič
1935-1949	s. Celina Petrič in Franc Rože
1949-1980	Franc Rože, Jože Petelin
1980-1991	Marta Gorup, Katarina Petelin in v začetku tudi Breda Štoka
1992-1995	Matej Petelin, Bojana Kralj
1996-2016	Dušan Kjuder
2016-danes	Tanja Gorup, Andrej Nabergoj

Viri: Župnijski arhiv Tomaj, ustni viri

Zahvala gre vsem, ki so sodelovali pri pripravi brošure, še posebej župniku Gabrijelu Vidrihu.

CERKVENE ORGLE V TOMAJU

Zbral in uredil: Andrej Nabergoj

Fotografije: arhiv Župnije Tomaj

Izdalo Kulturno društvo Srečko Kosovel Tomaj 7. 9. 2025 ob dogodku OŽIVLJANJE PODOB TONETA KRALJA TOMAJ – AVBER.

Obeležili:

50. obletnico smrti Toneta Kralja,

60. obletnico smrti Stanka Premrla,

70. obletnico sedanjih orgel v župnijski cerkvi sv. Petra in Pavla.

Tisk: UNITIS d.o.o.

Naklada: 300

Izdajo brošure so finančno podprli:

ARLIS d.o.o., ALPRIM d.o.o., GRADBENA d.o.o.